

Het nieuwe Brabants

Swanenberg, A.P.C.; Meulepas, J.

Published in:

Taal en Tongval: Tijdschrift voor taalvariatie

Document version:

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

2011

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Swanenberg, A. P. C., & Meulepas, J. (2011). Het nieuwe Brabants: Een onderzoek naar diversiteit in taal en cultuur onder jongeren in Noordoost-Brabant. *Taal en Tongval: Tijdschrift voor taalvariatie*, 63(2), 303-328.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright, please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Het nieuwe Brabants. Een onderzoek naar diversiteit in taal en cultuur onder jongeren in Noordoost-Brabant

Jos Swanenberg en Jolijn Meulepas

Abstract

This paper aims at mapping out and analyzing language variation and the underlying social structures of adolescents in a part of the province North Brabant, The Netherlands. It presents the findings of a study that was conducted in 2010 at two Dutch high schools, in a large college in the town of Uden and in a much smaller school in the peripheral village of Mill. Twelve video recordings were made of Brabantish boys and girls aged 15 and 16, who were having spontaneous conversations in their spare time at school. Additionally a written survey was made of social and cultural characteristics.

We sketched profiles of our 38 informants, consisting of features such as locality, ethnicity, language use, language attitude, cultural behavior, and political opinion. We could form only one cluster of three informants that shared relating characteristics. Diversity and variability seems to reach such a degree that stereotypes are not or hardly applicable.

1. Inleiding

De spreektaal in Noord-Brabant bevindt zich in een proces van regiolectisering (Hoppenbrouwers 1990). Dialecten worden regiolecten, streekvariëteiten met een duidelijk accent maar met minder van de oude, lokale dialectwoorden en andere kenmerken. Het verschijnsel 'regiolect' werd door Hoppenbrouwers beschreven als een taalvariëteit die vooral door jongeren gebruikt wordt.

De taalsituatie onder jongeren in Noord-Brabant is in een stadium waarin een continuüm van tussenvormen is ontstaan (Auer 2005, Taeldeman 2008: 26, 'diaglossie'). De vormen bevinden zich tussen lokaal dialect en standaardtaal en variëren in de mate van streekgebondenheid. Sommige tussenvormen kunnen als regionaal dialect getypeerd worden en andere tussenvormen als algemene Nederlandse omgangstaal met een herkenbaar regionaal accent (Hinskens 2004: 11-14). In dit artikel zullen we dan ook weinig spreken over dialect als de taal van een plaats, als de authentieke plaatsgebonden moeder-

taal zoals die in Noord-Brabant nog vooral door de oudste generaties gebezigd wordt.

304

Authenticiteit wordt bij lokale dialecten belangrijk gevonden, vooral als zij als moedertaal gelden, hetgeen bijvoorbeeld tot uiting komt in culturele uitingen zoals dialectliteratuur of dialectdictees. Rondom authenticiteit hanteert men dan een norm: zo hoort het dialect van x gesproken te worden, dat is echt of typisch dialect van x. Nieuwe kenmerken worden al gauw als fouten tegen het lokale dialect aangemerkt. Bij correctieve handelingen die naar authenticiteit verwijzen, lijkt het dialect als iets stabiels en onveranderlijks te worden behandeld.

Als we hedendaagse taalvariatie nader beschouwen, hebben we niet langer te maken met dialect van het zojuist geschetste type. De traditionele, lokale dorps- of stadsdialecten worden door de jongere generatie in Noord-Brabant zelden gebruikt; er zijn nauwelijks jongeren die enkel en alleen een dergelijk dialect beheersen. Vrijwel alle jongeren worden in het Nederlands opgevoed of in elk geval toch met het Nederlands. Dat wil niet zeggen dat zij Nederlands zonder regionale kenmerken spreken, want er zijn veel typisch plaatsgebonden kenmerken in de taal van jongeren in Brabant te horen. Zulke kenmerken kunnen deel uit maken van het accent, maar ook van het woordgebruik, de woordvorming of de zinsbouw. Taalgedrag is sterk aan variatie onderworpen bij jongeren in de periode van de secundaire socialisatie. Scholen, verenigingen en andere netwerken met leeftijdsgenoten zijn belangrijke plaatsen van handeling in het secundaire socialisatieproces.

De spreektaal in Noord-Brabant is niet slechts een afgesleten of genivelleerde vorm van het oorspronkelijke dialect. Sommige kenmerken lijken bewust in stand te worden gehouden en er worden nieuwe eigenschappen toegevoegd (cf. Britain 2009). Bestaande dialectkenmerken kunnen op nieuwe manieren gebruikt worden (Hoppenbrouwers 1990: 123, 'hyperdialect') en nieuwe elementen kunnen uit andere dialecten worden ingevoerd (Swanenberg 2009: 8-9). Er kunnen bovendien elementen uit het Engels of uit talen van immigranten, zoals het Arabisch van Marokkanen, worden overgenomen. Jongeren van de tweede en derde generatie immigranten beheersen het Nederlands over het algemeen goed, maar gebruiken vaak elementen uit talen van (niet noodzakelijk de eigen) minderheidsgroepen in Nederland om hun taalgebruik te kleuren, en ook jongeren van autochtone ouders doen daar volop aan mee (Nortier en Dorleijn 2008). Zij spreken dan niet het bijzondere Nederlands van een bepaalde etnische groep, maar ze gebruiken variëteiten die uit diverse registers putten: multi-etnolecten. Dergelijke taalvariëteiten kunnen niet langer beschouwd worden als variëteiten die ontstaan doordat sprekers het Nederlands onvoldoende beheersen, maar moeten gezien worden als variëteiten waar moedwillig kenmerken uit andere talen aan worden toegevoegd.

Onderzoek naar regiolectvorming en -gebruik in Noord-Brabant is er na dat van Hoppenbrouwers (1990) nauwelijks nog gedaan. Etnische of van origine etnische variatie in het taalgebruik is in het Nederlandse taalgebied vrijwel uitsluitend in grote steden (Utrecht, Amsterdam, Antwerpen, Rotterdam, zie o.m. Jaspers 2005, Nortier en Dorleijn 2008, Cornips en De Rooij in druk) onder de loep genomen.

In deze bijdrage doen we verslag van een onderzoek naar jongerentaal en -cultuur in de periferie van Nederland, in het noordoosten van Noord-Brabant om precies te zijn. Eerst wordt de onderzoeksopzet uiteengezet en vervolgens worden de belangrijkste resultaten gegeven, gevolgd door een discussie met betrekking tot het in deze inleiding geschetste theoretisch kader.

2. Onderzoeksopzet

We stellen ons hier de vraag: in welke vorm en op welk niveau (tussen dialect en standaardtaal) wijkt de taal van jongeren af van het Algemeen Nederlands, wat zijn dat (sociaal en cultureel gezien) voor jongeren, en wat voor verschillen zijn er te constateren in gebruikscontexten? Daarom stellen we ons eerst de vraag: welke linguïstische kenmerken karakteriseren de taal van jongeren uit Noordoost-Brabant, en vervolgens de vraag: kunnen deze linguïstische kenmerken in verbinding worden gebracht met sociaal-culturele kenmerken?

Voor dit onderzoek geldt niet zozeer de vraag “wie spreekt welke taalvarieteit met wie in welke situatie”, maar eerder “hoe spreekt een bepaalde groep mensen in bepaalde situaties”, zoals geformuleerd in het concept van *local languaging* (Møller en Jørgensen 2009, Juffermans 2010). Dat geeft aanleiding tot een beschrijvend, empirisch en interpretatief onderzoek dat enerzijds taalvariatie en anderzijds sociaal-culturele diversiteit wil beschrijven.

Het beschrijven van taalvariatie houdt hier in het registreren, analyseren, categoriseren en waar mogelijk verklaren van talige kenmerken. Deze talige kenmerken worden onderverdeeld in fonologische, lexicale, morfologische en syntactische kenmerken. ‘Levend’ taalgebruik van jongeren vormt daarbij het onderwerp. Het beschrijven van sociaal-culturele diversiteit heeft vorm gekregen in het registreren, categoriseren en vergelijken van sociaal-culturele kenmerken van de sprekers, zoals demografische, etnische en sociale karakteristieken.

In het onderzoek naar het gebruik van multi-etnolect in Kopenhagen heeft Pia Quist (2008) beide thema’s gecombineerd doordat zij een *linguistic variety perspective* en een *stylistic practice perspective* hanteerde. Het eerste perspectief heeft als doel het verkrijgen van een formele beschrijving van de taalvariatie in relatie tot de standaardtaal. Het tweede perspectief beoogt identiteit en toegeschreven identiteit in de sociale ruimte te verklaren. Quist combineert beide benaderingen om talige en culturele diversiteit holistisch te kunnen be-

schouwen. Taalsituaties zijn complex en kunnen niet volledig worden begrepen als ze benaderd worden vanuit één perspectief.

In navolging van Quist (2008) wordt ook in dit onderzoek enerzijds taalvariatie beschreven en geanalyseerd en anderzijds worden diverse sociaal-culturele kenmerken geregistreerd. Het instrumentarium is vanzelfsprekend ook tweeledig. Taalgegevens werden verzameld aan de hand van spontane gesprekken van jongeren. Deze spontane spraakdata zijn met zowel een voice- als een videorecorder vastgelegd. De voice-recorder maakt betere geluidsoptnames dan de videorecorder, die naast het vastleggen van de spontane spraakdata ook gebruikt is om het gedrag van de leerlingen te registreren. De spontane spraakdata van de informanten zijn in CLAN uitgewerkt tot transcripten¹. De transcripten werden zoveel mogelijk in het Nederlands uitgetypt, waarbij in commentaarregels alles wat afwijkt van het Standaardnederlands gelabeld werd. Daarbij is gebruik gemaakt van een onderverdeling in fonologische, lexicale, morfologische en syntactische kenmerken en een onderverdeling in registers en domeinen, zoals schuttingtaal (scheldwoorden, obscene woorden), Engelse leenwoorden, leenwoorden uit talen van immigranten, etnolect, dialect, enz. (zie paragraaf 3). Alle 12 gesprekken van in totaal 38 leerlingen zijn volledig getranscribeerd en geannoteerd. In totaal zijn er 203,5 minuten opgenomen, hetgeen resulteerde in 5013 transcriptregels.

De sociale karakteristieken en demografische kenmerken van de sprekers zijn vervolgens vastgelegd in een enquête (bijlage 1). Hierin is gevraagd naar de afkomst van de jongeren en hun ouders, en naar hun sociale karakteristieken, zoals hobby's, verenigingsleven, muzieksmaak en kledingstijl. Bovendien is een aantal controversiële politieke stellingen in de enquête opgenomen, waarvan gevraagd werd in hoeverre men het daarmee eens was. De enquête bevat tot slot enkele vragen over het gebruik van taalvariëteiten en over taalattitude. De gegevens van de enquête, de observaties van gedrag en uiterlijk, die ter plekke werden opgetekend, en de audio- en video-opnames schetsen samen een beeld van smaak- of stijlverschillen, persoonlijke eigenschappen, sociaal gedrag en taalvariatie. Vervolgens is er gezocht naar verbanden tussen linguïstische kenmerken (er was een groot verschil in het gebruik van dialectkenmerken tussen de jongeren) en sociale en culturele kenmerken. In paragraaf 3 komen we terug op de manier waarop we deze verbanden in kaart kunnen brengen.

---

1 CLAN (Computerized Language Analysis) is een programma dat speciaal ontworpen is om taaldata te analyseren. CLAN maakt onderdeel uit van TalkBank; een systeem voor het delen en het bestuderen van talige interactie. Het programma is te verkrijgen op <http://childes.psy.cmu.edu/>.

De onderzoeksgroep is gevormd uit vijftien- en zestienjarigen. Het onderzoek vond plaats op twee scholen voor voortgezet onderwijs oftewel middelbare scholen in Noordoost-Brabant. Een middelbare school is een ontmoetingsplek voor jongeren, waar zij een groot gedeelte van hun tienertijd doorbrengen. De auteurs zijn overigens uit dezelfde regio afkomstig en spreken een dialect uit deze regio.

De eerste groep informanten gaat naar school in Mill. Het betreft een dependance van een grote scholengemeenschap met vestigingen in Cuijk, Grave en Mill. Op de locatie in Mill zitten ongeveer 500 leerlingen uit de regio. In de onderbouw is een instroom mogelijk van vmbo tot en met havo. In de bovenbouw is het een vmbo-locatie. Het totaal aantal informanten van de school in Mill bestaat uit 19 personen verdeeld over de twee groepen, te weten 15 vmbo-leerlingen, acht jongens en zeven meiden, en vier havo-leerlingen, allen meiden. De meerderheid van de informanten komt uit Mill, met ruim 6000 inwoners het grootste dorp uit de gemeente Mill en Sint-Hubert. De andere informanten van deze school waren afkomstig uit omliggende dorpen als Langenboom, Beers, Sint Hubert en Haps.

De tweede groep informanten gaat naar een school in Uden. Dit college is een samenwerkingschool die georganiseerd is in twee sectoren; de sector vmbo en de sector havo/vwo. Elke sector heeft een eigen locatie in Uden. Op deze school zitten in totaal ongeveer 2400 leerlingen afkomstig uit Uden en omgeving. In totaal bestond het aantal informanten van het college in Uden uit 19 personen verdeeld over twee groepen met vmbo-leerlingen en havo/vwo-leerlingen. De groep vmbo-leerlingen bestond uit zeven informanten, drie jongens en vier meiden. Het aantal havo/vwo-leerlingen betrof twaalf. Daarvan is het aantal jongens en meiden gelijk verdeeld. Bijna alle informanten zijn afkomstig uit Uden. Een enkeling komt uit nabij gelegen dorpen als Zeeland, Boekel of Nistelrode. Een van de leerlingen heeft ouders die in Turkije zijn geboren en een andere leerling heeft een moeder die is geboren op Curaçao en is opgegroeid in Nieuw-Zeeland. Uden heeft ruim 40.000 inwoners en kan omschreven worden als een middelgrote stad. Voor de leerlingen van de eerstgenoemde school in Mill, die woonachtig zijn in Mill, Langenboom, Beers, Sint Hubert en Haps, geldt Uden als 'de stad', wanneer zij bijvoorbeeld nieuwe kleren gaan kopen enz. (kaart in bijlage 2).

Er is onderscheid gemaakt tussen vmbo-leerlingen en havo/vwo-leerlingen. Binnen deze tweedeling zijn diverse groepen van circa drie jongeren samengesteld, bestaande uit jongens, meiden of beide geslachten. De gespreksgroepen zijn door de jongeren zelf samengesteld (overzicht in bijlage 3). Middels formulieren is van hun ouders toestemming voor het onderzoek verkregen.

3. Resultaten met betrekking tot taalvariatie

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste resultaten van dit onderzoek voor het voetlicht gebracht. Er is te weinig materiaal voorhanden om het taalgebruik van deze leerlingen volledig te beschrijven, maar niettemin krijgen we een duidelijke kijk op de aanwezige ingrediënten, waaronder elementen uit dialect, etnolect en Engels. Door enkele regels uit verschillende transcripten te presenteren, schetsen we een beeld van werkwijze en gevonden taalkenmerken. De sprekers zijn daarbij voorzien van pseudoniemen.

In dialecten van het Land van Cuijk, waartoe Mill behoort, heeft geen diftongering plaats gevonden van *ie*, pijn-*pien*, schrijf-*schrief*, kijk-*kiek* (cf. Belemans en Goossens 2000: 179-183). In de volgende uiting wordt 'zijn' uitgesproken als *zien*.

(1) Gesprek 1 in Mill

*KEN: ja als dat erop staat zal dat wel zijn ja.
%pho: zien [vocaal dialect]

T-deletie vindt in deze regio volop plaats bij woorden als 'dat', 'wat' en 'niet'.

(2) Gesprek 1 in Mill

*TON: en hoe laat begint dat?
%pho: da [t-deletie]

Van als tweede lid van voornaamwoordelijke bijwoorden wordt in de dialecten van oostelijk Noord-Brabant uitgedrukt door *af* (Weijnen 1937: 141), zoals ook in de volgende zin.

(3) Gesprek 1 in Mill

*KEN: daar word ik niet bang af.
%lex: bang af [voorzetsel dialect]

Kei wordt in de zin van 'heel erg' gebruikt, niet alleen in *keihard*, maar ook in bijvoorbeeld *keigaaf*, *keimooi*, *keistoer*, *keivlug*, *keichic* of zelfs *kei bedankt*, *kei gefeliciteerd*.

(4) Gesprek 1 in Uden

*LIN: is iedereen chagrijnig ik ben kei vrolijk.
%lex: kei [betekenisuitbreiding]

In de volgende uiting werd het verkleinwoord gevormd met een achtervoegsel dat tot het dialect behoort.

(5) Gesprek 2 in Uden

*CAN: was het een vrouwke?
%mor: vrouwke [verkleinwoord dialect]

309

In Noord-Brabantse dialecten komen als meervoudsvormen bij *ding* voor: *dinge*, *ding* (zonder uitgang) en *dinger*. De MANDkaart voor 'dingen' laat zien dat de meervoudsvorm *dinger* in Noord-Brabant beperkt is tot het oosten (De Schutter e.a. 2005). De westelijke grens van dat gebied ligt tussen Baarle-Nassau en Lage Zwaluwe.

(6) Gesprek 1 in Mill

*TON: die dinger.
%mor: dinger [meervoud dialect]

Op het gebied van de syntaxis is er in spreektaal vanzelfsprekend veel variatie waar te nemen. In de volgende uiting is een zinsdeel achter op geplaatst: "wat voor spelletjes gaan we doen?" -> "wat gaan we doen voor spelletjes?" Wat de precieze aard van deze achteropplaatsing is, kon niet nader worden bepaald, maar dit type zinsconstructie lijkt in Oost-Brabantse dialecten vaak voor te komen.

(7) Gesprek 3 in Uden

*BON: wat gingen we ook alweer doen voor spellen?
%syn: doen voor spellen [achteropplaatsing]

Het gebruik van *als* na een bijvoeglijk naamwoord in de vergrotende trap is algemeen in Brabantse dialecten (Barbiers e.a. 2005: SANDkaart 1.3.1.4). De Bont constateerde al in 1962 voor het dialect van Kempenland dat de vergrotende trap niet gevolgd wordt door 'dan' maar door 'als': *hij heejget nog hóg-gerder és gij* (hij heeft het nog hoger dan jij).

(8) Gesprek 2 in Mill

*VEN: dat is lekkerder als bruin.
%syn: als [vergotende trap dialect]

Tot zover kunnen de kenmerken teruggevoerd worden op autochtone geografische taalvariatie, het zijn met andere woorden kenmerken uit de dialecten van deze regio. Het verzamelde materiaal bevat ook kenmerken van andere origine. Beide uitingen die nu volgen, komen van een jongen met ouders die geboren en getogen zijn in Turkije en naar Nederland geëmigreerd zijn. De jongen is zelf geboren en getogen in Uden. De uitingen bevatten elementen (ontbrekend lidwoord, overbodig hulpwerkwoord) die wel vaker geconsta-

teerd worden bij sprekers met een andere moedertaal dan het Nederlands en die waarschijnlijk veroorzaakt zijn door onvolledige tweedetaalverwerving. In alle 12 gesprekken constateerden we 37 gevallen van het ontbreken van een lidwoord. Daarvan waren er 19 afkomstig van deze spreker. Zinnen waarin een vorm van *doen* als overbodig hulpwerkwoord voorkwam, telden we 17 keer, waarvan 9 afkomstig waren van deze spreker.

(9) Gesprek 4 in Uden

*AIN: ik had zwembroek aan shirt aan slippers was ik scooter gaan rijden.

%syn: zwembroek [lidwoord ontbreekt]

(...)

*AIN: ik deed dat gister ook op werk vonden ze niet zo leuk.

%syn: op werk [lidwoord ontbreekt]

(...)

*AIN: ik deed gister deed ik bediening maar soms doe ik ook afwassen.

%syn: [hulpww doe]

Behalve dit type kenmerken en de dialectkenmerken die we daarvoor aanhaalden, worden er ook Engelse leenwoorden gebruikt. In het volgende voorbeeld wordt het Engelse werkwoord *to smoke* volgens de regels van het Nederlands verbogen.

(10) Gesprek 2 in Uden

*BAN: en gister iets anders gesmoked?

%lex: gesmoked [engels, vervoegd]

Vloek- en scheldwoorden spelen in de woordenschat van jongeren een grote rol. Hun taalgebruik kan in informele situaties behoorlijk onbeleefd of schunnig zijn. In het volgend fragment komen enkele scheld-, en vloekwoorden voor, waarbij gereflecteerd wordt over de populariteit van *kut* en *mongool* (met de opmerkelijke meervoudsvorm *mongools*); die zijn tegenwoordig in. Lexicale variatie is in onze gegevens vooral omvangrijk binnen het domein van de vloek- en scheldwoorden en het obscene taalgebruik.

(11) Gesprek 1 in Mill

*KEN: kut.

%lex: kut [vloekwoord]

*KEN: dat is tegenwoordig in hè.

%pho: da's [samentrekking]

*TON: nee joh.

*TON: nee nee.

- *KEN: je mag alleen met kut schelden als je er ooit één in je mond hebt gehad.
- *MAN: ik doe dat altijd.
- %pho: da [t-deletie]
- %pho: altijd [ie voor ij]
- *TON: en mongool heb je tegenwoordig hè mongool.
- %lex: mongool [scheldwoord]
- *KEN: ja maar die lopen er ook echt rond hier af en toe.
- *KEN: ik zit hier ook met twee van die mongools aan tafel.
- %lex: mongools [scheldwoord]
- %mor: [-s meervoud]
- *MAN: ho eens.
- %pho: ho-is
- *KEN: twee van die vetberen die doen altijd zo netjes.
- %lex: vetbere [scheldwoord]
- %pho: alt

De voorbeelden in deze paragraaf laten zien wat voor typen taalvariatie er te vinden is in het taalgebruik van de jongeren van twee middelbare scholen in het noordoosten van Noord-Brabant. Niet alleen de plaatselijke dialecten spelen daarin een rol, zoals viel te verwachten in deze perifere regio ver van de Randstad en de grote Brabantse steden vandaan, maar ook het Engels en onvolledige tweedetaalverwerving door kinderen van immigranten hebben hun aandeel.

4. Resultaten met betrekking tot gedrag en attitude

Vervolgens gaan we hier verder in op de verschillende facetten aan ons onderzoek, taalvariatie en sociaal-culturele diversiteit, door middel van een beschrijving van het groepje van Ken, Man en Ton van de school in Mill. Zij volgen vmbo-onderwijs en zitten in de vierde klas. Deze drie jongens voerden gesprek 1 in Mill uit de reeks voorbeelden hierboven. Hoewel het taalgebruik van deze groep niet als traditioneel, lokaal dialect kan worden bestempeld, omdat veel vormen die ze gebruiken Nederlands zijn, zijn er wel veel dialectkenmerken te bespeuren in het taalgebruik van de jongens. De kenmerken behoren voornamelijk tot het lexicon en de fonologie en als dialectverschijnsel zijn zij grotendeels beperkt tot het oosten van de provincie Noord-Brabant of zelfs tot het Land van Cuijk. Zij spreken regiolect van de streek het Land van Cuijk. Van de drie sprekers heeft Man in de enquête aangegeven dat hij een trotse dialectspreker is (in de enquête werd de term regiolect vermeden en was sprake van dialect, omdat de term regiolect bij het brede publiek veel minder bekend is). Hij schroomt dan ook niet om dialect te spreken. Het ziet

er heel natuurlijk uit, te meer daar zijn nonchalante houding en gedrag in de pas lopen met zijn taalgebruik. Ton is degene die het gesprek gaande houdt door vragen te stellen.

(12) Gesprek 1 in Mill

- *TON: dus maar voor de rest uh is alles hier een beetje in orde?
 (...)
 *TON: hé maar hoe is het eigenlijk met die meid van jou?
 (...)
 *TON: en MAN en jouw meid?

Soms lijkt het echter alsof Ton het regiolect geforceerd spreekt, misschien om indruk te maken op Man en Ken of omdat hij er zich van bewust is dat de videocamera draait. In eerste instantie lijkt het alsof Ken voornamelijk regiolect spreekt, maar wanneer er wisseling van contextueel register plaatsvindt en het over een serieus onderwerp gaat, neemt het regiolectgebruik af en spreekt hij meer standaardtaal. Ken past dus taalaccommodatie toe wanneer hij met zijn vrienden Ton en Man in gesprek is. In het volgend voorbeeld onderbreekt Ken het gesprek over “de meid van Man” met de vraag hoe laat het is, die hij in een meer Nederlandse variëteit stelt. Waar Ken zegt “hoe laat is het eigenlijk” en “met jullie”, had men mogen verwachten “hoe laat is’t ei’k” en “mi öllie”. Als Man zijn vraag niet serieus neemt, met de afjacht “kwart over de helft van de zeikpot”, antwoordt Ken weer in het dialect: “ekkes kieke”.

(13) Gesprek 1 in Mill

- *TON: die heette Maud.
 %pho: hiete [vocaal dialect]
 *MAN: wat tjonge jij praat echt raar.
 %pho: wa [t-deletie]
 %lex: gij
 %pho: praot [ao voor aa]
 *MAN: die ken ik nog niet eens eens.
 %pho: nie [t-deletie]
 %syn: eens-es [2 x eens]
 *KEN: hoe laat is het eigenlijk want daar ben ik wel benieuwd na.
 %pho: daor [ao voor aa]
 %lex: na
 [voorzetsel dialect]
 %com: *wisseling contextueel register, geaffecteerd taalgebruik.*
 *KEN: ik zit hier een half uur met jullie te praten.
 %pho: halluf [aanzetten van de svarabhaktivocaal]
 %pho: praote [ao voor aa]

- *MAN: kwart over de helft van de zeikpot.
 %pho: helluf [aanzetten van de svarabhaktivocaal,
 t-deletie]
 *KEN: nee eventjes kijken.
 %pho: ekkes kieke
 %com: *wisseling contextueel register, dialect.*

Op basis van de demografische en sociaal-culturele karakteristieken van de informanten werden profielen van de jongeren opgesteld. In Quist (2008) konden jongeren in bepaalde clusters geplaatst worden op basis van hun achtergrondkenmerken, sociale karakteristieken en talige kenmerken. Van het drietal van gesprek 1 in Mill konden we een dergelijke cluster samenstellen:

geslacht: mannelijk
 locatie: platteland
 herkomst: Nederlands, klein dorp
 opleiding: vmbo 4, kleine school
 religie: Rooms-Katholiek (niet praktiserend)
 muziek: boerenmuziek
 sport: motorcross
 vrijetijd: sleutelen, vissen
 politiek: pessimistisch tegenover islamisering en EU
 taalgebruik in gesprek: regiolect Land van Cuijk
 taalgebruik volgens zelfrapportage: dialect
 attitude ten opzichte van dialect: trots

Dit verkennend onderzoek levert onvoldoende materiaal om meer uitvoerig verbanden te kunnen leggen. Bij de overige informanten konden vrijwel alleen op individueel niveau relaties geconstateerd worden tussen patronen in linguïstische variatie aan de ene kant en sociale karakteristieken aan de andere kant.

Een kleine meerderheid van de informanten heeft in de enquête aangegeven het dialect te spreken van de plaats waar hij of zij is opgegroeid. Het grootste gedeelte van die kleine meerderheid verklaart ook trots te zijn dat ze het dialect van de plaats waar ze zijn opgegroeid spreken. De houding ten opzichte van het dialect en de zelfrapportage van het dialectgebruik van de informanten is dikwijls niet in overeenstemming met het werkelijke taalgebruik dat tijdens de opnames waargenomen is. De informanten zijn waarschijnlijk niet bekend met het verschil tussen lokaal dialect en regiolect of zelfs met het onderscheid tussen dialect en accent. Het voortdurend spreken van regiolect is in dit onderzoek maar bij enkele informanten geconstateerd. Volledig in het lokale dialect gesproken zinnen ontbreken vrijwel. Regionale kenmerken be-

perken zich meestal tot accent en incidentele woordkeuze. Een enkeling geeft in de enquête aan niet trots te zijn op het herkenbare Brabantse accent waarmee men spreekt. Die mening is in overeenstemming met het taalgebruik tijdens de opname. De betreffende informanten spreken een variëteit die meer Standaardnederlands is. De overgrote meerderheid van de informanten zegt echter trots te zijn op het Brabantse accent waarmee ze spreken.

Zoals gezegd konden wij bijna alleen op individueel niveau relaties constateren tussen patronen in linguïstische variatie aan de ene kant en sociale karakteristieken aan de andere kant. Alleen van het drietal jongens van gesprek 1 in Mill konden we een meer samenhangend cluster naar het voorbeeld van Quist (2008) schetsen. Het kleine aantal samenhangende resultaten kan mede worden toegeschreven aan methodologische aspecten. Dit onderzoek is een momentopname op een bepaalde plaats. De karakteristieken van de informanten kunnen alleen aan dit specifieke onderzoeksmoment worden toegerekend. Onze profielschetsen zijn geen blauwdrukken van identiteit. In een andere context had het profiel er misschien anders uitgezien. Quist (2008) heeft intensiever onderzoek verricht door haar informanten circa vijf maanden te observeren en heeft bovendien ook diepte-interviews met ze gehouden. Anderzijds weten we dat de jongerencultuur in Nederland veel variatie kent. Van Voorst (2009) maakte dat onlangs nog duidelijk in haar boek *Allemaal anders. Jongeren in Nederland*. Jongeren zijn niet alleen allemaal anders, maar ook altijd anders. Sociale identiteiten zijn vloeibaar en veranderlijk en zijn onder meer gebaseerd op lidmaatschap van religieuze, politieke, etnische en culturele groepen. Ook die lidmaatschappen zijn weer veranderlijk en verschillen van waardetoeëning. Naar gelang de context en het belang dat op het spel staat voor het individu worden identiteitsuitingen aangepast.

5. Discussie

In dit onderzoek werd de vraag centraal gesteld welke linguïstische kenmerken de taal van hedendaagse jongeren uit Noordoost-Brabant karakteriseren, en welke linguïstische kenmerken in verbinding kunnen worden gebracht met hun sociaal-culturele kenmerken. Hierbij is onderzocht welke onderverdeling er gemaakt kon worden op basis van de taalkundige categorieën fonologie, lexicon, morfologie en syntaxis van jongerentaal uit Noordoost-Brabant. Deze linguïstische facetten liggen ook aan de basis van het onderzoek van Quist (2008) maar daarin wordt niet duidelijk welke facetten domineren. De hedendaagse taal van jongeren uit Noordoost-Brabant kan voornamelijk gekarakteriseerd worden door variatie op fonologisch gebied. Deze grote diversiteit in het klankenpalet is typerend voor regionale spreektaal. Vervolgens is vooral verscheidenheid te vinden op lexicaal gebied, met name in de domeinen van scheldwoorden, vloekwoorden en obscene taalgebruik. Ook de belangrijke po-

sitie die het Engels in de jongerentaal inneemt is waarneembaar in dit onderzoek, hoewel de frequentie waarin het voorkomt tussen de groepen verschilt. Engelse woorden behoren tot hun taalrepertoire en het Engels kan niet langer gezien worden als een vreemde taal (Gorter en Van der Meer 2008). Lokale dialectwoorden werden in veel mindere mate geconstateerd (men zei bijvoorbeeld *pakken* waar we *vatten* zouden mogen verwachten, *mooi* en *leuk* waar we *schoon* zouden kunnen verwachten). Diversiteit in de taal van hedendaagse jongeren uit Noordoost-Brabant is veel geringer op syntactisch en morfologisch gebied. Zo ontbrak in onze gegevens bijvoorbeeld de genusgebonden flexie op lidwoorden en voornaamwoorden (*unne jonge* vs. *un meid*, *deezen boer* vs. *dees boerin*), die in de Brabantse dialecten toch opvallend genoemd mag worden. Het taalgebruik van de informanten bevindt zich in het brede spectrum tussen lokaal dialect en standaardtaal. Sommige sprekers gebruiken meer regionale kenmerken dan andere, maar uitingen die volledig in het dialect (fonologisch, lexicaal, morfologisch en syntactisch) werden gezegd, waren uiterst schaars.

Kenmerken die waarschijnlijk zijn terug te voeren op onvolledige tweedetaalverwerving bleven in Uden beperkt tot enkele syntactische kenmerken (zoals het weglaten van het lidwoord of het overbodig gebruik van een hulpwerkwoord) in de opname van een spreker met ouders van Turkse origine, zoals hierboven aangehaald onder (9). Multi-etnolect, de mengvorm van Nederlands met woorden en uitdrukkingen uit verschillende talen, kwam echter niet voor. In die opname wordt wel over het spreken van multi-etnolect, “straattaal”, gepraat. Als een jongen (PEN, wiens moeder is geboren op Curaçao en opgegroeid in Nieuw-Zeeland) vertelt dat zijn broer wel eens een Turks woord gebruikt, reageert de Turkse jongen met de vraag: “jouw broertje is Turk?”

(14) Gesprek 4 in Uden

- * PEN: oh ja wat was trouwens lelijk in het Turks?
- * PEN: iets met sukir.
- * AIN: çirkin.
- * PEN: çirkin ja dat zei mijn broertje.
- * PEN: die kende kende çirkin.
- * AIN: jouw broertje is Turk?
- * PEN: ja hij gaat hij gaat hij gaat om met Turken.
- * PEN: leert hij allemaal van die ja noemen ze straattaal.
- * PEN: maar ik noem het Turks.
- * PEN: dus ja.

In Mill hebben we geen sporen van immigrantentalen gevonden. De etnische diversiteit in onze informantengroep was dan ook beperkt tot de twee sprekers in Uden uit het laatste voorbeeld. Immigrantentalen speelden een grotere

rol in een ander; parallel onderzoek in 's-Hertogenbosch (Mutsaers en Swanenberg 2010), zoals blijkt uit het volgende voorbeeld:

316

(15) Gesprek 1 in 's-Hertogenbosch

*VEN: ewa koelie.

*VEN: eeh gabbuh hoe izzie jonguh dreri?

Deze spreker, geboren en getogen in 's-Hertogenbosch, heeft ouders die in Turkije zijn geboren. *Koelie* "sjouwer, dagloner" is een woord dat hier gebruikt wordt als geuzennaam, maar dat eigenlijk een pejoratieve term is voor een andere etnische groepering, namelijk mensen met Hindoestaanse of Indonesische roots. Voorts gebruikt de spreker opvallende voicing in de verbinding *izzie* ('is ie') en klemtoon in de laatste lettergreep van *gabbuh* en *jongen* waarbij de medeklinkers aan het wordeinde worden weggelaten. Tot slot vinden we twee Arabische woorden in deze uiting: *ewa* (dat zich nog het best laat omschrijven met 'hey') en *dreri* ('jongen'). Dit is een typisch geval van multi-etnolect, waarbij wordt geput uit verschillende immigrantentalen. Dit is geen geval van bij wijze van fout terugvallen op de moedertaal. Arabisch is niet de moedertaal van deze jongen, want dat is Turks. Er worden moedwillig kenmerken uit andere talen aan het taalgebruik toegevoegd (zie paragraaf 1). Dat sluit mooi aan bij onderzoek van Cornips en De Rooij (2010) in Rotterdam, waar Surinaamse jongens termen uit het Papiamentu, de taal van Antillianen, in hun straattaal gebruiken. Volgens Cornips en De Rooij zijn Surinamers en Turken veel minder negatief in het nieuws dan Marokkanen en Antillianen, en worden die laatste allochtone jongerengroepen dus meer beschouwd als buiten de samenleving geplaatst. Dat geeft ze een stoerder imago. Zodoende gaan Turken en Surinamers andere allochtone talen gebruiken, de meest stereotiepe allochtone talen. Daarmee kun je een stoere identiteit als gekleurde jongen beter uiten dan in de eigen taal, van de brave Turkse allochtonen.

Overigens gebruikt de zojuist genoemde spreker ook Bossche dialectvormen zoals *zeetie* ('zei hij') en *ocherm* ('och arme') die zo opvallend zijn dat ze denkelijk niet per ongeluk maar moedwillig worden gebruikt (Mutsaers en Swanenberg 2010: 13). Het lijken eerder lokale, zelfs gestigmatiseerde dialectvormen die expres worden ingezet. Dat is opvallend, ook omdat deze informant in de enquête rapporteert dialect helemaal niet stoer te vinden. Hij zegt het ook niet plat of slordig te vinden. Op deze wijze mixt de informant zijn Nederlands met Arabisch en Bosch, en spreekt hij bovendien soms met een allochtoon accent en met kromme zinnen, die onvolledige tweedetaalverwerving typeren. We kunnen dit typeren als superdiversiteit: taalgebruik en cultuuruitingen volgen niet langer het patroon van bekende waarden van nationaliteit, etniciteit en lokaliteit. "Descriptively, these globalised neighbourhoods appear chaotic, and common assumptions about the national, regional,

ethnic, cultural or linguistic status of the inhabitants often prove to be useless.” (Blommaert en Dong 2007: 8). Hier is geen sprake van authentiek lokaal taalgebruik volgens de geaccepteerde normen van een gemeenschap, zoals in de inleiding van deze bijdrage werd beschreven. Integendeel, er wordt gespeeld met taal, het is een creatief en non-conformistisch proces, waartoe ook het moedwillig fouten maken om etnolectgebruik te suggereren, behoort (cf. Jaspers 2005, Nortier en Dorleijn 2008). Jaspers beschrijft hoe jongeren van Marokkaanse origine op een middelbare school in Antwerpen zeer bedreven bleken in het overdreven imiteren van het stadsdialect, het moedwillig fouten maken tegen het Nederlands en het onderuit halen van stereotypen, zoals vermeende taalachterstand bij alloctonen (‘linguistic sabotage’).

Naar gelang van context en groep worden taalgebruik en sociaal gedrag constant aangepast, de situatie is dus niet statisch of uniek. Daarbij lijkt het concept authenticiteit telkens opnieuw ingevuld te worden. Het gaat niet langer om de beheersing van het lokale dialect of het correct spreken van een immigrantentaal, maar authenticiteit wordt naar gelang context en groep bepaald. Daarbij kunnen elementen uit diverse repertoires in het taalgebruik worden ingezet (‘truncated repertoires’, elementen uit talen gecombineerd in repertoires die de gefragmenteerde en diverse leefwereld en -wijze weerspiegelen, zie Blommaert, Collins and Slembrouck 2005), ook al zijn die repertoires niet verbonden aan traditionele waarden als etniciteit, nationaliteit of lokaliteit.

Deze eerste verkenning heeft ons geleerd dat de situatie in het noordoosten van Noord-Brabant duidelijk verschilt van de Randstad omdat dialect nog een betrekkelijk grote rol speelt. Anderzijds beginnen de invloeden van globalisering en urbanisering ook in dit meer perifere deel van het Nederlandse taalgebied al door te sijpelen. De volgende paragraaf besluiten we met aanbevelingen voor vervolgonderzoek.

6. Conclusie

In dit onderzoek werd getracht profielen te schetsen van hedendaagse jongeren uit Noordoost-Brabant aan de hand van hun achtergrondkenmerken, sociale karakteristieken en talige kenmerken. Dit onderzoek wil niet bijdragen aan stereotypering van jongeren, maar het lag in de lijn der verwachting dat jongeren naar aanleiding van hun sociaal-culturele en talige kenmerken in bepaalde groepen geplaatst konden worden. Stereotypen maken het makkelijker om het gedrag van onbekenden te plaatsen en te beoordelen. Met stereotyperingen proberen we de wereld voor onszelf overzichtelijker te maken. Dit onderzoek maakt echter duidelijk dat stereotyperingen voor deze jongeren uit Noordoost-Brabant niet opgaan. Sociaal-culturele kenmerken en talige kenmerken konden maar zelden aan een bepaalde groep gekoppeld kunnen worden.

Dat dialect zijn lokale kenmerken verliest, komt bij het beluisteren van jongeren in het noordoosten van Noord-Brabant duidelijk naar voren. Toch blijven we veel regionale kenmerken vinden in het taalgebruik. De jongerentaal in Noordoost-Brabant kan gekarakteriseerd worden als een breed spectrum van regionale variatie, met zowel meer als minder lokale dialectkenmerken, waarin de meeste variatie waar te nemen is op fonologisch en lexicaal gebied. Fonologische variatie is vaak terug te voeren op regiolectisering (*dat-da-dè, zijn-zien*), hetgeen voor lexicale variatie (*daar...van-daar...af*) veel minder vaak geldt. Het lexicon wordt in sterkere mate beïnvloed door Engelse en Nederlandse vloeken en scheldwoorden (*stinkface, kutgast*), bijwoorden van graad (*fokking gaaf, supervet*) en woorden met betrekking op appreciatie (*da sucked, vette vent*).

Het hier beschreven onderzoek dient idealiter als pilotstudie voor een uitgebreider vervolgonderzoek. Daarin wordt een corpus van gesproken taaldata verzameld op meerdere middelbare scholen in een groter onderzoeksgebied, bijvoorbeeld Noord-Brabant en Limburg. Daarnaast zullen we ons minder richten op sociaal-culturele karakteristieken in het algemeen maar ons meer toespitsen op aan taal gerelateerde attitude en gedrag waarbij ook aandacht besteed wordt aan het gebruik van social media (hyves, facebook, sms, MSN). Op die wijze willen we inzicht verwerven in de invloed van globalisering en de handhaving van het lokale in een gebied aan de rand van Nederland.

Jos Swanenberg en Jolijn Meulepas. Universiteit van Tilburg, Departement Cultuurstudies, Postbus 90153, 5000 LE Tilburg, e-mail: a.p.c.swanenberg@uvt.nl.

Bibliografie

- Auer, Peter (2005). Europe's Sociolinguistic Unity, or: A typology of European dialect/standard constellations. In: N. Delbecque, J. van der Auwera and D. Geeraerts (eds.), *Perspectives on Variation. Sociolinguistic, Historical, Comparative*. Berlin/New York, Mouton de Gruyter. p. 7-42.
- Barbiers, Sjef, Hans Bennis, Gunther De Vogelaer, Magda Devos, M. van der Ham (2005). *Syntactische atlas van de Nederlandse dialecten. Dl. 1: pronomina, congruentie en vooropplaatsing*. Amsterdam, University Press.
- Belemans, Rob en Jan Goossens (2000). *Klankgeografie en inleiding op Deel III van het Woordenboek van de Brabantse Dialecten*. Assen, Van Gorcum.
- Blommaert, Jan, James Collins, Stef Slembrouck (2005). Spaces of multilingualism. In: *Language and Communication* 25, 197-216.
- Blommaert, Jan en J.K. Dong (2007). *Language and movement in space*. Jyväskylä, Working Papers in Language Diversity, University of Jyväskylä.
- Britain, David (2009). One foot in the grave? Dialect death, dialect contact, and dialect birth in England. In: *International Journal of the Sociology of Language* 196/197, 121-155.

- Cornips, Leonie en Vincent de Rooij (in druk). Selfing and othering through categories of race, place, and language among minority youths in Rotterdam, The Netherlands. In: P. Siemund, I. Gogolin, M. Schulz & J. Davydova (eds.). *Multilingualism and language diversity in urban areas: Acquisition, identities, space, education*. Amsterdam, John Benjamins. p. 129-164.
- De Bont, A.P. (1962). *Dialekt van Kempenland, meer in het bijzonder d'Oerse taal, Klank- en vormleer en enige syntaktische bijzonderheden*. Assen, Van Gorcum.
- De Schutter, Georges, Boudewijn van den Berg, Ton Goeman, Thera de Jong (2005). *Morfologische atlas van de Nederlandse dialecten. Dl. 1: meervoudsvorming bij zelfstandig naamwoorden, vorming van verkleinwoorden, geslacht bij zelfstandig naamwoord, lidwoord en bijvoeglijk naamwoord*. Amsterdam, University Press.
- Gorter, Durk en Cor van der Meer (2008). Developments in bilingual Frisian-Dutch education in Friesland. In: *AILA Review* 21, 87-103.
- Hinskens, Frans (2004). *Nieuwe regenboogkleuren. Jonge typen niet-standaardtaal en hun taalkundig belang*. Amsterdam, Vrije Universiteit.
- Hoppenbrouwers, Cor (1990). *Het regiolect. Van dialect tot algemeen nederlands*. Muiderberg, Coutinho.
- Jaspers, Jurgen (2005). Doing ridiculous: Linguistic sabotage in an institutional context of monolingualism and standardisation. In: *Language and Communication* 25, 279-297.
- Juffermans, Kasper (2010). *Local Linguaging. Literacy Products and Practices in Gambian Society*. Tilburg, Dissertation Tilburg University.
- Meulepas, Jolijn (2010). *Regiolect; gullie gij en ik. Een onderzoek naar taalvariatie en identiteitsontwikkeling van jongeren uit Noord-Oost-Brabant*. Tilburg, Masterthesis Interculturele Communicatie, Tilburg University.
- Møller, Janus Spindler en Jens Normann Jørgensen (2009). From language to languaging: Changing relations between humans and linguistic features. In: *Acta Linguistica Hafniensia* 41, 143-166.
- Mutsaers, Paul en Jos Swanenberg (2010). *Ewa dreri hoe izzie? Raden raad raad wie ik ben. Language Variety and Identity among Adolescents in North Brabant*. Tilburg, Working Paper Tilburg University.
- Nortier, Jacomine en Margreet Dorleijn (2008). A Moroccan accent in Dutch: A sociocultural style restricted to the Moroccan community? In: *International Journal of Bilingualism* 12, 125-142.
- Quist, Pia (2008). Sociolinguistic approaches to multiethnolect: language variety and stylistic practice. In: *International Journal of Bilingualism* 12, 43-61.
- Swanenberg, Jos (2009). *Van alterande sorte. Brabants tussen dialect en standaardtaal*. Tilburg, Universiteit van Tilburg.
- Taldeman, Johan (2008). Zich stabiliserende grammaticale kenmerken in Vlaamse tussentaal. In: *Taal en Tongval* 60, 26-50.
- Van Voorst, Roanne (2009). *Allemaal anders. Jongeren in Nederland*. Utrecht, Nederlands Centrum voor Volkscultuur.

Weijnen, A.A. (1937). *Onderzoek naar de dialectgrenzen in Noord-Brabant in aansluiting aan geografie, geschiedenis en volksleven*. Proefschrift K.U. Nijmegen.

320

Bijlage 1: Vragenlijst

321

Allereerst willen we je vragen een aantal achtergrondgegevens in te vullen.

Wat is je naam?	.....
Wanneer ben je geboren? (dag/ maand/jaar)	.....
Wat is je geslacht?	☐ Jongen ☐ Meisje
In welk land ben je geboren?	☐ In Nederland ☐ Ergens anders, in ..... (vul in)
Waar is je vader geboren?	☐ In Nederland ☐ Ergens anders, in ..... (vul in)
Waar is je moeder geboren?	☐ In Nederland ☐ Ergens anders, in ..... (vul in)
Waar woon je nu?	.....
Heb je hier altijd gewoond?	☐ Ja ☐ Nee. Vul de dorpen/steden in waar je hebt gewoond ..... (vul in)
Waar is je vader opgegroeid?	.....
Waar is je moeder opgegroeid?	.....

In welke klas zit je op dit moment?	Jaar ☐ 2de jaar ☐ 3de jaar ☐ 4de jaar ☐ 5de jaar	Opleidingsniveau ☐ vmbo ☐ havo ☐ vwo
Ben je gelovig?	☐ Nee (Sla de volgende vraag over) ☐ Ja, ik ben Katholiek ☐ Ja, ik ben Protestant ☐ Ja, ik ben ..... (vul in indien anders)	
Hoeveel tijd besteedt je per week aan je geloof? (in uren)	.....	
Zijn je ouders gelovig?	☐ Nee (Sla de volgende 2 vragen over) ☐ Ja, mijn ouders zijn Katholiek ☐ Ja, mijn ouders zijn Protestant ☐ Ja, mijn ouders zijn ..... (vul in indien anders)	
Hoeveel tijd besteedt je vader ongeveer per week aan zijn geloof? (in uren)	.....	
Hoeveel tijd besteedt je moeder ongeveer per week aan haar geloof? (in uren)	.....	

De volgende vragen gaan over jouw stijl, smaak en de dingen die je doet in je vrije tijd. Onthoud dat er geen goede of slechte antwoorden zijn en vul elke vraag in.

323

Rook je?	☐ Nee ☐ Ja
Doe je aan een bepaalde sport? (Dit hoeft niet perse binnen een sportvereniging te zijn)	☐ Nee ☐ Ja, namelijk ..... (vul in)
Ben je lid van een sportvereniging?	☐ Nee ☐ Ja, namelijk ..... (vul in)
Ben je lid van andere niet aan sport gerelateerde verenigingen?	☐ Nee ☐ Ja, namelijk ..... (vul in)
Wat zijn je hobby's? (Uitgezonderd sporten)	.....
Hoe zou je jouw muzieksmaak omschrijven? (Noem een muziekstijl)	.....
Hoe zou je jouw kledingsmaak omschrijven?	.....
Wat doe je het liefst in je vrije tijd?	.....
Heb je een bijbaantje?	☐ Nee ☐ Ja
Ga je op stap? Zo ja, hoe vaak? (Uitgaan)	☐ Nee ☐ Ja, een paar keer per jaar ☐ Ja, één keer per maand ☐ Ja, één keer per week ☐ Ja, twee keer per week ☐ Ja, meer dan twee keer per week

We willen je nu enkele stellingen voorleggen. Omcirkel het getal dat het beste bij jou past. Onthoud dat er geen goede of slechte antwoorden zijn en vul elke vraag in.

1 Eens	2 Neutraal	3 Oneens	
De plezierjacht op dieren moet verboden worden.	1	2	3
De Europese Unie moet stoppen met verdere uitbreiding. (De Europese Unie is een samenwerkingsverband van Europese landen die op politiek, economisch en juridisch gebied samenwerken)	1	2	3
Milieu moet absolute topprioriteit krijgen.	1	2	3
De immigratie en de islamisering zijn slecht voor Nederland. (Immigratie betekent dat mensen uit het buitenland in Nederland komen wonen. Islamisering is het proces waarbij een samenleving als Nederland door een groeiend aantal moslims een islamitisch karakter krijgt.)	1	2	3

De volgende uitspraken gaan over je taalgebruik. Kruis het antwoord aan dat het beste bij jouw taalgebruik past. Onthoud dat er geen goede of slechte antwoorden zijn.

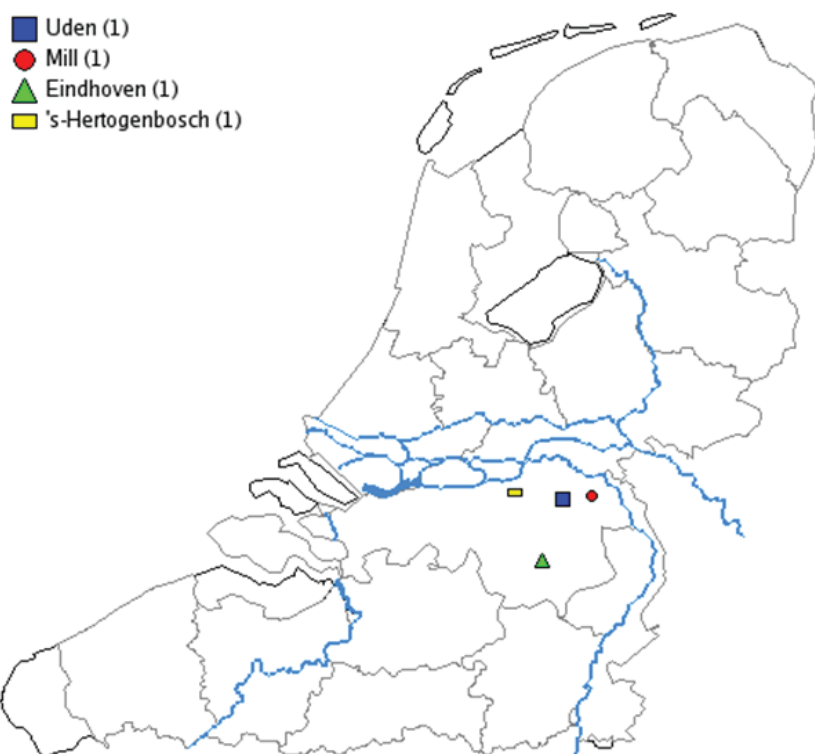
325

Spreek je het dialect van de plaats waar je bent opgegroeid?	☐ Nee (Sla de volgende vraag over) ☐ Ja (Sla de 3de vraag over)
Zo ja, ben je daar trots op?	☐ Nee ☐ Ja
Indien je woonplaats anders is dan waar je bent opgegroeid: spreek je het dialect dat gesproken wordt in je huidige woonplaats?	☐ Nee ☐ Ja
Als je Standaardnederlands spreekt, spreek je het dan met een herkenbaar Brabants accent? (Bijvoorbeeld de zachte g?)	☐ Nee ☐ Ja
Zo ja, ben je daar trots op?	☐ Nee ☐ Ja

Bijlage 2: Kaart met plaatsaanduidingen

326

Bijlage 3: Schematische weergave van de verdeling van het aantal informanten op de middelbare scholen in Mill en Uden

327

